

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА

Кафедра українознавства

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
з дисципліни «ІСТОРИЧНА АНТРОПОЛОГІЯ»**

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва)

(шифр і назва Спеціальність 033 Філософія

_____)
(шифр і назва)

Освітня програма 033 Філософія
Спеціалізація _____

_____)
(шифр і назва)

вид дисципліни за вибором
(обов'язкова / за вибором)

факультет філософський

Укладач: канд.філос.н., доцент Михайло Чугуєнко

1. Навчальний контент:

1.1 Лекційні матеріали

Лекція 1. Вступ до історичної антропології.

Актуальність вивчення історичної антропології. «Антропологічний поворот» у соціогуманітарних науках. Поняття історичної антропології. Основні етапи розвитку.

Методологічні засади та стратегії історико-антропологічних досліджень. Провідні дослідницькі парадигми, «повороти», підходи. Практичне значення та місце курсу в системі підготовки фахівця у царині філософських та соціогуманітарних наук.

Література.

Anthropology and History - Alan Macfarlane. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=hitv1risKtc>

ANTHROPOLOGY VS HISTORY: What's The Difference?! | Choose Between Anthropology Major & History Major/ Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=udChBvQpeXs>

Лекція 2. Передісторія історичної антропології.

Традиційні антропологічні вчення: сучасні наукові інтерпретації «Антропотехнології» у ранніх цивілізаціях. Учення про людину в Стародавньому Єгипті та Міжріччі. Китайські традиційні вчення про людину. Індійські традиційні уявлення про людину. Антропологічні вчення античності. Антропологічні вчення Ренесансу. Концепції людини часів Просвітництва та Контрпросвітництва.

Лекція 3. Французька історична школа «Анналів».

Соціальні та інтелектуальні передумови. Батьки-засновники та перша генерація школи «Анналів». Марк Блок «Королі чудотворці». «Ремесло історика або а Апологія історії». Люс'єн Февр «Бої за історію».

«Друга генерація» школи «Анналів». Проект «геоісторії» Ф. Броделя. «Застигла історія» Е. Ле Руа Ладюрі. Історія села Монтайю. П. Шоню та його історія «класичної Європи».

«Третє покоління» школи «Анналів». Модернізація теорій ментальностей. Ж. Ле Гофф. Ж. Дюбі.

«Четверта генерація». Р. Шарт'є. Культурна історія читання, письма та освіти. П.Нора. Проект «Місця пам'яті».

Вплив ідей школи Анналів на «нетрадиційну медієвістику» в СРСР та РФ. А. Гуревич. Ю. Безмертний.

Література.

An Introduction to Lucien Febvre's Problem of Unbelief in the C16th - A Macat History Analysis

<https://www.youtube.com/watch?v=5zLBLHDOflE>

Marc Bloch Documentaire 2001

https://www.youtube.com/watch?v=tKDLg_O1nTA

L'Ecole des "Annales" : les Cinquante Glorieuses (1929-1979)

<https://www.youtube.com/watch?v=3tdkEBCQLHA>

Fernand Braudel : positions de l'histoire en 1950

https://www.youtube.com/watch?v=SgsIV3oBK_4

Braudel – Comment l'histoire s'est elle fabriquée ?

<https://www.youtube.com/watch?v=qCJWb0S2Jd8>

Fernand Braudel et l'histoire

https://www.youtube.com/watch?v=yG_lpK_uWFw

Лекція 4. Британська соціальна історія та «культурні студії».

Історичні та інтелектуальні передумови. Британська соціальна історія. «Становлення англійського робітничого класу» Е. П. Томсона. Хоггарт «Культура та суспільство». Р. Уїльямс «Вжитки письменності».

Історико-антропологічні аспекти британських «культурних студій». С. Холл.

«Культуральна історія» П. Бьорка.

Література.

The Grim Reality Of Ordinary Life Throughout British History | History Of Britain | All Out History/ Ht;bv ljcnege^ <https://www.youtube.com/watch?v=R5N6qsAnOIY>

Лекція 5. Американська соціальна та культурна історія

Нова американська робітничка історія. Л. Монтомери. Е. Гутман.

РДарнтон. «Велика котяча різанина». Культурне коріння Французької революції. «Поезія та поліція». «Повернення Мартіна Герра» Земон.

Література.

The Martin Guerre Affair

https://www.youtube.com/watch?v=_amx3h8q9Fc

Le Retour de Martin Guerre (1982)

<https://www.youtube.com/watch?v=U-l253ewkgQ>

Лекція 6. Італійська мікроісторія. Передумови виникнення.

Речники. Дж.Леві. К.Гінзбург. «Нічні битви». «Сир і хробаки». Еволюція мікроісторії.

Матеріали.

Carlo Ginzburg – Microhistory. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=VFh1DdXToyE>

The Cheese and the Worms: The Cosmos of a Sixteenth-Century Miller. Режим доступу:

https://www.youtube.com/watch?v=A_IGhKkWtEM

The Cheese and the Worms” by Ginzburg | Book Review. Режим доступу:

https://www.youtube.com/watch?v=RMYP7_4mucM

Лекція 7. Німецька «історія повсякденності». Становлення напряму: історичне коріння та зовнішні впливи.

Х. Медік та його дослідницька програма. Дискусія мікроісториків з представниками Білефельдської школи.

Історія ткацького селища Лайхінген (Х. Медік).

Робітничка історія А.Людтке. Культура та ментальність німецьких робітників за часів кайзера, націоналсоціалізму та східно-німецького соціалізму.

Література.

Kohle, Wohlstand, Fortschritt - Essen zur Jahrhundertwende | Heimatflimmern | WDR.

<https://www.youtube.com/watch?v=mF1nIe4MjEU>

Лекція 8. Історія родини.

Виникнення та еволюція історичних студій сім'ї. Теорія сімейних систем. Історія дитинства. Історичні концепції батьківства. Історія материнства.

Література.

Bowen Family Systems Theory

<https://www.youtube.com/watch?v=sWPPp15lgEI>

Лекція 9. Культурна історія емоцій.

Попередники культурно-історичних студій емоцій. «Емоціонологія». Ян Плампер. Історія меланхолії Ж.Старобінського. Історія кохання у західній цивілізації (Дені де Ружмон).

Література.

Prof Thomas Dixon Seminar - 'What is the history of emotions, and why does it matter?'

Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=aj7BNDyRgqs>

Jan Plamper "Learning from the History of Emotions Genealogy, Trends. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=atX4-wUlu5k>

William Reddy: The Navigation of Feeling. Режим доступу:

https://www.youtube.com/watch?v=G_1SshDyEEA

How can there be a history of emotions? **Barbara Rosenwein. Режим доступу:**

https://www.youtube.com/watch?v=bqEa8ZIWp_I

Лекція 10. Історія насильства.

Історія девіацій та злочинності. Кримінальне насильство та його антропологічне підґрунтя.

Антропологія тоталітаризму. Геноцидні студії.

Антропологія Опору.

Неототалітаризм як історико-антропологічний феномен.

Література.

R. Brian Ferguson discusses 'Violence: An Anthropology of War'

<https://www.youtube.com/watch?v=dGfA2N1easo>

Cesare Lombroso: Theory of Crime, Criminal Man and Atavism/

<https://www.youtube.com/watch?v=bjyDQdv6gSk>

Лекція 11. Парадигма пам'яті в історичній антропології.

Студії пам'яті: передумови виникнення та еволюція.

М. Хальбвакс «Соціальні рамки пам'яті». А. Варбург та його проект «Мнемозіна».

Я. Ассман «Культурна пам'ять» у ранніх цивілізаціях.

Історична політика. Історико-антропологічні аспекти денацифікації та декомунізації.

«Привидилогія (М. Фішер). Ностальгія за втраченим майбутнім. «Готичне

Література.

A Brief Introduction to Aby Warburg. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=4U9t6YOQM0E>

Sigrid Weigel: The European Intellectual Heritage of Aby Warburg/ Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=z3GhXKdfogA>

Лекція 12. Інтелектуальна історія та історія ідей.

Кембріджська школа. К. Скіннер. Дж. Покок. С. Пінкер про поступ раціоналізацію в історії.

Інтелектуальна історія чи Історична антропологія інтелектуалів?

Література.

Roger Scruton: Why Intellectuals are Mostly Left/ Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=FYo4KMhUx9c>

Лекція 13. Істико-антропологічні виміри пост- та трансгуманізму.

Історичні та інтелектуальні передумови пост структуралістського повороту в антропології.

Гендерні історичні теорії. Феміністська критика.

Постколоніалістські студії.

Теорії гібридності.

Критика «орієнталізму» у працях Едварда В. Саїда. «Пост-орієнталізм».

Студії підлеглих. «Чи можуть підлегли говорити?»(Гайятрі Ч.Співак).

Історична антропологія на пострадянському науковому просторі: особливості, здобутки, проблеми, перспективи.

Література.

Саїд Е. Орієнталізм. Київ, 2001.

W9C5 - Decolonizing? - criticisms of the ontological turn (UCL Anthropology, Holbraad)/

Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=dLkcHUD0qN8>

Gayatri Spivak: The Trajectory of the Subaltern in My Work/ Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=2ZHH4ALRFHw>

Gayatri Chakravorty Spivak | Strategic Essentialism | Subaltern, Epistemic Violence: Works and Ideas

<https://www.youtube.com/watch?v=j0eJKlhJWis>

2. Матеріали до семінарських занять з «Історична антропологія».

Тема семінару:

Італійська мікроісторія.

1. Проект мікроісторії Карло Гінзбурга.
2. «Сир і хробаки» Карло Гінзбурга

Матеріали.

Carlo Ginzburg – Microhistory. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=VFh1DdXTouE>

The Cheese and the Worms: The Cosmos of a Sixteenth-Century Miller. Режим доступу:

https://www.youtube.com/watch?v=A_IGhKkWtEM

The Cheese and the Worms” by Ginzburg | Book Review. Режим доступу:

https://www.youtube.com/watch?v=RMyp7_4mucM

Тема семінару:

Історія емоцій.

1. Чому історія емоцій варта уваги? (Томас Діксон).
2. історія емоцій як дослідницьке поле (Томас Діксон, Ян Плампер, Барбара Розенвайн).
3. «Навігація почуття» (Вільям Редді)..
4. Вільям Редді Історія емоцій як дослідницьке поле.

Матеріали.

Основні джерела.

Prof Thomas Dixon Seminar - 'What is the history of emotions, and why does it matter?'

Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=aj7BNDyRgqs>

Jan Plamper “Learning from the History of Emotions Genealogy, Trends. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=atX4-wUlu5k>

William Reddy: The Navigation of Feeling. Режим доступу:

https://www.youtube.com/watch?v=G_1SshDyEEA

How can there be a history of emotions? **Barbara Rosenwein.** Режим доступу:

https://www.youtube.com/watch?v=bqEa8ZIWp_I

додаткові матеріали.

History of Emotions: Introduction to the Field - Barbara Rosenwein. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=QK1DAdIH77w>

Professor Fraser Watts - Emotions: why study their history? (Stories of Psychology 2018).
Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=iVRZK5S26UY>

Тема:

**Історія задоволення Робера Мюшамбле
Частина 1.**

1. «Пізнання плоті». Народження індивіда та завоювання задоволення.
2. Проблематизація пансексуалізму. Мюшамбле проти Фуко.
3. Завоювання жіночого задоволення.

Література.

Мюшамбле Р. Оргазм і Захід. Історія задоволення від XVI ст. до наших днів. Київ, 2011.
Частина 1. С.7-61

Тема:

**Історія задоволення» Робера Мюшамбле
Частина 2.**

1. Ера задоволення (від 1960 до «наших днів».
2. Походження «війн культур». Альфред Чарльз Кінсі.
3. Прихована еротична культура.
4. Безсмертя подвійного стандарту сексуальності.
5. Відкриття жіночого оргазму.
6. Сексуальна революція сьогодні.

Література.

Мюшамбле Р. Оргазм і Захід. Історія задоволення від XVI ст.. до наших днів Київ, 2011.-
Частина 1.-С.291-337

Тема семінару.

Дитинство під мікроскопом історичної антропології.

1. Дитина у традиційному суспільстві.
2. Діти та індустріальна революція.
3. Становище дітей у минулому та теперішньому.

Література.

A Short History of Childhood. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=1v1w6yXu8Tg>

History of Childhood - UMass Lowell Professor Christopher Carlsmith (9:10). Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=3MqMuqJpVyM>

Childhood Throughout History! : Hidden Histories. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=dwPgnpC3PVs>

What Was It Like To Be a Kid In The Past? | WHAT THE PAST? Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=zZU-M6RTNGU>

Too Much Too Young Children of the Middle Ages BBC. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=oU1kGYOyk7k>

Victorian child labour: all work and no play. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=CinieKeljHY>

The Cruel Life of Children During the Industrial Revolution. Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=cloO-2d1xJg>

Why was Victorian Childhood Brutally Short? (Children of the Slums Documentary). Режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=PjTfX2zhIqc>

Man Born in 1853 Talks About Childhood in the 1860s- Enhanced Video & Audio [60 fps]. **Режим**

доступу: https://www.youtube.com/watch?v=_oqbLSisnME

New Approaches to the History of Childhood: Going Global. **Режим доступу:**

<https://www.youtube.com/watch?v=YDkjfKAOKpg>

Тема семінару.

Історія та антропологія смерті.

1. «Еволюційна танатологія»
2. Еволюція уявлень про смерть в Європі. «Людина перед обличчям смерті» Ф. Ар'єса.
А) Смерть у традиційних суспільствах.
Б) Смерть за Модерної доби.
3. Сучасні філософи «перед обличчям смерті».
А) «Тіла, які можна вбити» (Джорджо Агамбен).
Б) «Некрополітика» як «тіньовий бік» ліберальної демократії (Акіле Мбембе).
С) Ваші рекомендації щодо міркувань сучасних філософів про смерть?

Матеріали.

Episode 14: Evolutionary Thanatology. **Режим доступу:**

<https://www.youtube.com/watch?v=oFGpKDut-DU>

Philippe Aries on Death. **Режим доступу:**

<https://www.youtube.com/watch?v=w1OI-FJqYG4>

ASB 253: Death Through Time. **Режим доступу:**

https://www.youtube.com/watch?v=2PSkb5_5nQk

Let's Talk About Death | Rochelle Martin | TEDxKingStWomen. **Режим доступу:**

<https://www.youtube.com/watch?v=GeyVx7xibQA>

Agamben: Killable bodies

<https://www.youtube.com/watch?v=y3eeXg9RnlQ>

Have You Heard of Necropolitics? - Achille Mbembe. **Режим доступу:**

https://www.youtube.com/watch?v=pX_Ql-8Hlhl

Семінар:

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА:

Історико-антропологічні виміри.

1. Феноменологія війни Росії проти України як об'єкт гуманітарних досліджень.
2. Війна як спроба реваншу за програне минуле.
3. 1914–1918, 2014–2022: дві спроби остаточного вирішення українського питання Росією (порівняльний аналіз).
4. Жіночі досвіди війни: невидима дієздатність у контексті історії повсякдення та соціально-антропологічних студій.
5. Методологічні аспекти дослідження політики пам'яті на окупованих Російською Федерацією українських територіях.
6. Історична пам'ять як «кров і ґрунт» російської агресії.

Література

Панельна дискусія «Війна Росії проти України 2014–2022 рр.: історична ретроспектива і спроби наукової рефлексії» (19–20 травня 2022 р.). *Український історичний журнал*. 2022. № 4. С. 5-31; 39-54

Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2022_4_3

Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт, передбачених навчальним планом,

післятестажного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни Завдання семестрових екзаменів

Історична антропологія.

Підсумковий семестровий контроль

ПИТАННЯ ДО ЗАЛКУ

1. Антропоцентризм і постантропоцентризм у сучасних гуманітарних дослідженнях: формування нової парадигми.
2. Предмет, основні завдання та дослідницькі методи історичної антропології. «Антропологічний поворот»
3. Історична антропологія в структурі соціогуманітарного знання. Історична антропологія і соціальні науки.
4. “Актуальні проблеми екологічної антропології.
5. Енвайронменталістська історія.
6. Історична антропологія”. “Критичні анімальні студії”.
7. Перше покоління школи «Анналів» (Марк Блок, Люсьєн Февр): особливості теорії і методології досліджень.
8. Друге покоління школи «Анналів» (Фернан Бродель): загальна характеристика проблематики досліджень.
9. Третє покоління школи «Анналів»: зміни та особливості тем і підходів.
10. Особливості історико-антропологічного підходу в роботах Емануель Ле Руа Ладюрі.
11. Четверте покоління школи «Анналів». Роже Шартє та його історія письма.
12. Філіп Ар’єс про ставлення до дитини у традиційному західному суспільстві. «Дитина та сімейне життя за Старого режиму» (Філіп Ар’єс).
13. Історична антропологія Середньовіччя Жака Ле Гоффа.
14. Мікроісторія: формування та особливості напрямку. «Нічні битви» та «Сир і хробаки» Карло Гінзбурга.
15. Історія емоцій як напрям історичної антропології.
16. Історія емоцій як дослідницьке поле: історичні етапи формування, підходи, концепти, здобутки у характеристиках Томаса Діксон, Яна Плампер, Барбара Розенвайн.
17. «Навігація почуття» (Вільям Редді).
18. Історія філософів та філософії у світлі історії емоцій.
19. Гендерна історія: специфіка предмету та підходів.
20. Історія повсякдення як проблема історичної антропології. Німецька «історія повсякденності» (Альф Людтке, Ханс Медик).
21. Історія та антропологія кримінального світу.
22. Робер Мюшамбле «Оргазм і Захід. Історія задоволення».

23. Історична еволюція ставлення до смерті: характеристики основних етапів (за кн. Філіп Ар'єс «Людина перед обличчям смерті»).
24. Сучасні філософи «перед обличчям смерті». «Тіла, які можна вбити» (Джорджо Агамбен). «Некрополітика» як «тіньовий бік» ліберальної демократії (Акіле Мбембе).
25. Історична антропологія марксизму.
26. Нова британська соціальна історія. Робітничі студії.
27. Історична антропологія богеми.
28. Тіло як теоретичний виклик та центральна тема в сучасній історичній антропології.
29. Ідеали й стандарти тілесної краси у світлі історико-антропологічних студій: головні етапи та фактори еволюції уявлень про красу людського тіла.
30. Транс-та постгуманізм: передісторія, сучасні тенденції, перспективи.

Зразок екзаменаційного завдання.

ЗАЛКОВЕ ЗАВДАННЯ № 11

1. Історія емоцій як напрям історичної антропології (20 балів).
2. Історична антропозоологія”. “Критичні анімальні студії” (20 балів).